

Píše Lucie Malá

(E*forum, 21. 08. 2013)

V roce 2012 vydalo brněnské nakladatelství Host knihu **České literární romantično** s podtitulem Synopticko-pulzační model kulturního jevu od kolektivu badatelů z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích a z Ústavu pro českou literaturu AV ČR v Praze. Část kapitol knihy vznikla přepracováním již dříve publikovaných statí čtyř autorů – **Dalibora Turečka**, který se postaral o většinu textů včetně zpracování teoretického východiska modelu, **Martina Hrdiny**, **Ivy Krejčové** a **Veroniky Faktorové**.

V prvních dvou studiích shrnuje Martin Hrdina milníky ve vývoji významu literárněhistorického pojmu romantismus v české a středoevropské literární vědě a filozofii. Náhledy na termín romantismus a způsoby periodizace směřů v literatuře první poloviny 19. století se snaží přiblížit i s ohledem na související pojmy, jako je biedermeier, preromantismus, postromantismus atd. Autorův záběr je pro účely této publikace, kde podobný přehled funguje spíše jen jako nástin dosavadních teorií před pojednáním vlastního tématu, tj. představením nového přístupu, možná až příliš široký. Důsledkem toho je „snížená srozumitelnost“ jeho studií – text je totiž nutně zhuštěný a ve snaze postihnout všechno či alespoň poukázat na řadu dalších možných úvah a odboček obtížněji přístupný.

Onen nový literárněhistorický přístup, který prezentuje Dalibor Tureček, nesleduje kauzální a lineární vztahy a nechce romantismus ukotvit ve vývoji pojatém jako střídání různých etap. Alternativní model romantismu podle Dalibora Turečka neopomíjí proměnlivost hranic, a tudíž neredukuje, a chápe romantismus jako vnitřně dynamickou kulturní událost. Termíny synopse a pulzace autoři modelu přejímají od Petera Zajace a odvolávají se rovněž na filozofii Ladislava Hejdánka a teorii morfogenetického pole Miroslava Petříčka. Pozornost nesoustředí na romantismus jako na uměleckou tendenci, ale jako na časově uzavřený jev, sevřený konkrétně mezi koncem 18. století a padesátými lety 19. století (tvorbou skupiny májovců). Pro potřeby tohoto modelu dále Dalibor Tureček navrhuje užívat v české literární vědě nepříliš běžný pojem romantično (popř. romantika), který „dovoluje [...] lépe postihnout i jen jednotlivé romantické rysy/prvky v rámci mnohostranných, stylově různorodých textů či jednotek vyššího řádu“ (s. 93).

Středem pozornosti ve studiích, kde autoři aplikují svůj přístup na vybraných literárních dílech, jsou pretexty, intertextovost, dobové kulturní a filozofické kontexty, střety tendencí, víceznačnost nebo mnohostrannost textů. Nejvíce patrné je to asi ve studii Dalibora Turečka „Kamarýt marginálním básníkem? K mechanismu stanovování

historické hodnoty básnického díla“, kde se autor snaží pomocí těchto kategorií interpretovat pozici básníka a takřka vystopovat možné inspirace a cesty, které mohly vést a ovlivnit jeho různorodé verše ve sbírce s příznačným názvem *Smišené básně* Jos. Vlast. Kamaryta z roku 1822. Na tyto a další aspekty (metrum básně, mytologie ad.) berou autoři studií, soustředěných v části knihy nazvané *Argumentum*, ohled při práci s literárními texty a uvádějí tím svou teorii a model „do chodu“.

Studie „Poetika obrozenské vědy a pluralita romantismu“ Veroniky Faktorové pak navíc upomíná na jinou monografii, která se věnuje národnímu obrození a na kterou autoři sami odkazují jako na zdroj – na *Znamení zrodu Vladimíra Macury*, letos přesně třicet let starou knihu (1. vydání Československý spisovatel, 1983), která předložila nový komplexní náhled na české národní obrození. Tato asociace ale nevyplývá jen ze skutečnosti, že obě knihy převážně čerpají z událostí a památek první poloviny 19. století, ani z paralely „novosti“ pojetí v obou publikacích. Podnětem je styl zmíněné studie Veroniky Faktorové a dokonce i některé její teze a závěry o obrozenecké vědě, které jsou, zvláště pokud se jedná o pasáž o Josefu Františku Smetanovi, velmi podobné specifické dikci odborného psaní a hlavně pointování Vladimíra Macury. To textu Veroniky Faktorové ale na přesvědčivosti a přínosnosti neubírá, tato styčná plocha naopak tvoří oživující moment při čtení publikace.

V úvodu Českého literárního romantična Dalibor Tureček píše, že styl textů je záměrně striktně vědecký a analytický a nepřizpůsobuje se očekáváním laických čtenářů. (Jeho stati ale paradoxně patří k nejčtivějším v knize.) Odlehčeněji než studie samotné působí medailonky a popisky k četným ilustracím – reprodukcím výtvarných děl. Jejich přítomnost nemá činit knihu čtenářsky zajímavější, nýbrž upozornit na podobný výběr motivů ve výtvarném umění a literatuře období romantismu. Pokud je modelovým čtenářem odborník, působí poněkud zvláště, když se v doprovodných textech k ilustracím zmiňují obecně známé skutečnosti. Jako příklad může posloužit komentář k obrazu Josefa Mánesa *Měsíčná noc v horách* (s. 215), kde je zdůrazněno, že noc a světlo a měsíc/luna jsou častými romantickými motivy, a informace je doplněna ukázkou z Máchových veršů. Navíc lze v publikaci bohužel nalézt větší faktografické chyby (např. že Jiří Karásek napsal *Prostibolo duše*).

Bez ohledu na komplikovaný a důsledně propracovaný teoretický základ se zdá být tento literárněhistorický přístup v praxi vcelku intuitivním, přirozeným a sympatickým způsobem uvažování o literatuře velmi banálně řečeno „v souvislostech“. Dalším obdobným projektem bude pravděpodobně plánované vytvoření „synopticko-pulzačního modelu“ pro český realismus, o kterém se Dalibor Tureček zmiňuje v „Apendixu“ knihy. Podle nástinu (např. krátká úvaha o Arabeskách Jana Nerudy a jejich žánrové rozmanitosti či narážka na výjimečné okolnosti recepce ve velkých nákladech vydávaného Aloise Jiráska) by mohlo jít minimálně o současný a nový způsob uchopení a interpretaci textů druhé poloviny 19. století, období, o kterém mnoho odborné literatury v poslední době bohužel nevzniklo.

